

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas complectens arbores, frutices, herbas, plantas ter

Jahr: 1750

Kollektion: Zoologica

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN369547365

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369547365>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369547365>

LOG Id: LOG_0219

LOG Titel: Caput Octavum. Cocus maldivicus. Calappa laut. - Agtste Hoofdstuk. De Maldivische Cocus-noot

LOG Typ: chapter

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN369544501

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369544501>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369544501>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT OCTAVUM.

AGTSTE HOOFDSTUK.

*Cocus maldivicus. Calappa laut.**De Maldivische Cocus-noot.*

Jam oportet, ut Lectori obferamus historiam hujus miri miraculi naturæ, quod princeps est omnium marinarum rerum, quæ raræ habentur, *Cocus maldivicus* dictus, seu *Calappa laut*, nostris Europæis tam parum notus, ut fabulosum putent, quod de eo narratur. Quum vero occasio nondum sese obtulit, ut ejus compos sim factus partim ob ejus caritatem, partim ob ejus raritatem, nec possessores eo velint carere, attamen hoc in loco necesse est, ut commemoretur, quum sit maris productum; hinc aliorum relatu contentum esse oportet, & ea eligere, quæ a fide dignis hominibus acceperim.

Incolæ, qui ejus optimam habent notitiam, mihi certissimam potuissent dare historiam, si domicilium habuissent eo loci, quo hic invenitur fructus. Sed quum in ista remota ora raro alii perveniunt homines, quique non satis gnari sunt, hinc multæ fabulosæ narratiunculæ mihi obtrusæ fuere, haud dignæ, quam ut hic eas commemorem.

Attamen quid proferre oportet, ut Lector sciat, quid incolæ de eo sentiant & credant, dein ulterio-rem dabo descriptionem depromptam ex scriptis *Wilhelmi Pisonis & Francisci Pyrardi*.

Hic itaque *Calappus marinus* non est fructus terrestris qui casu in mare procidit, ac sic petræfit, uti *Garcias ab Orta* persuadere voluit, sed fructus est, in ipso crescens mari, cujus arbor, quantum scio, hominum oculis ignota & occulta est. Est enim erroneum credere, fructum esse *Calapporum*, quæ in *Maldivensibus* crescunt insulis, ubi majores ac minores obcurrunt naves, ex quibus potatoria vasa & receptacula pro pulvere pyrio formantur, quæ ignorantibus pro vero *Coco de Maldiva* obtruduntur.

Fructus itaque hic marinus duplex est, major & minor. Major genuinus est *Cocus maldivicus*, vulgo *Cocos de maldiva* dictus, Lusitanice *Coquo de maldiva*. Apud *D. Pisonem* in *Appendice ad Bontium*, *Cocos maldivica*, & *Nux medica Maldivensis*. Malayensibus *Calappa laut*, *Boa paufengi*, & *Boa fengi*, quod illi pronunciant *Bootjungi*. Apud incolas *Maldivensium*, uti *Pyrardus* testatur, vocatur *Tavarcare* & *Tavarcare*, quæ nomina mihi videntur esse corrupta. Sincice *Hayja*, h. e. *Calappa marina*. De hac majori specie in hoc agam Capite. Minor species est *Cocus melindanus*, vulgo ex Lusitanica lingua *Coquinko* dictus, de quo in subsequenti Capite.

De ejus ortu & loco natali narrant Malayenses, Sineses, alique indigeni nautæ, crescere in arbore profunde sub aqua, *Calappo simili*, cujus coma aliquando & casu conspicitur in placidis sinibus, & circa insulam Sumatram, præsertim in sinu *Lampone*, in Sumatræ parte *Zephyrea*, sed hic fabula addita est, dicunt enim, si hæc inquiratur arbor, vel ad eam submergant, effugere homines.

Flamines *Æthiopes* magis fabulosam fingunt narrationem, dicentes, hujus arboris unicam tantum in mundo esse, quæ in *Abyssu maris* ingentis *Zephyrei* post *Javani* locatur, quod *Segara* seu *Laut kidol*, h. e. mare *Zephyreum* vocant, pro quo in quibusdam tabulis erronee legitur regio *Cidol*.

Arbor ipsa iis dicitur *Paufengi*, quæ fronde supra aquam eminet, in ejus ramis habitat *Geruda avis*, quæ *Gryps* erit, quæque per noctem in hisce volitat regionibus, arripiens rostris & unguibus *Elephantem*, *Tigridem*, & *Rhinocerotem*, vel aliam ingentem bestiam, quam in nidum aufert hujus arboris, undæ quoque ibi omnes adtrahuntur naves, quæque ibi devolvuntur, perpetuo manent, ita ut homines præ fame moriantur, quin *Gerudæ* sint escæ.

Nu beboorden wy den Leezer mede te deelen, de Historie van dat zeldzame Meesterstuk der natuur, en het hoofd van alle Zee-rariteiten, namentlyk de zoo genoemde *Cocos de Maldiva* of *Calappa laut*, onze Europeanen nog zoo weinig bekend, dat ze het meeste deel daar van voor fabulen agten. Maar dewyl myne gelegenheid tot nog toe niet heeft lyden willen, dat ik eene van de *Cocos* hebbe konnen magtig werden, eensdeels wegens bunne groote duurte, anderdeels wyl men ze zoo zelden vindt, en de Eigenaars dezelve niet missen willen, en eger op deze plaats dient aangehaalt te werden, om dat het een *Zeegewas* is, zoo moet ik my behelpen met het verbaal van andere, en daar van uitkippen het geene van geloofwaardige Liederen komt.

De Inlanders, dewelke daar van de beste kennisse hebben, hadden my wel het zekerste bericht daar van konnen geven, zoo ik gewoont hadde ter plaatze, daar de voornoemde vrugt gevonden werd. Maar dewyl aan dezen afgelegenen oort weinige derzelve komen, en die dan nog de beste kennisse daar van niet hebben, zoo zyn my veele beuzelagtige vertellingen opgedrongen, onnodig hier al te maal op te halen.

Evenwel moet ik iets aanroeren, op dat den Lezer bekend werd, wat de Inlanders daar van gelooven en houden, daar na zal ik opschaffen een nader beschryvinge, getrokken uit de schriften van Doctor *Wilhelmus Piso*, en *Francois Pyrad*.

Deze *Zee-kalappa* is geen *Landgevas*, 't welk by geval in zee geraakt, en aldus versteent zoude zyn, gelyk men *Garcias ab Orta* heeft willen wysmaken, maar het is een vrugt, die in zee zelfs groeit, wiens boom, zoo ik niet beter weet, is tot nog toe voor menschen oogen onbekent, en verborgen gebleeven. Want het is een abuis te meenen, dat het een vrugt zy van de *Kalappus-bome*, dewelke op de *Maldivische Eilanden* wassen, daar men groote en kleine *Noten* vindt, uit dewelke drinkbekertjes en kruidboortjes gemaakt werden, die men de onwetende voor de opregte *Cocos de Maldiva* opdringt.

Het voornoemde *Zeegevas* is tweederlei, groote, en kleine, de eerste het grootste, is de eigentlyk *Cocus maldivicus*, die in 't gemeen *Cocos de Maldiva* genaamt, in 't *Portugees* *Coquo de Maldiva*, by Doctor *Piso* in zyn *Appendix tot Bontium*, *Cocos maldivica*, en *Nux medica Maldivensis*. By de *Malyers* *Calappa laut*, *Boa Paufengi*, en *Boa fengi*, 't welk zy *Lieden* pronun- tiëren *Bootjungi*. By de *Inwoonders* van de *Maldivis*, zoo *Pyrard* getuigt, *Tavarcare* en *Tavarcare*, welke namen my scheenen bedorven te zyn. In 't *Chinees* *Hayja*, dat is *Zee-kalappa*. Van deze groote zoorte zal dit Hoofdstuk spreken. De kleine zoorte is de *Cocus melindanus*, in 't gemeen uit het *Portugees* *Coquinko* genaamt, waar van in 't volgende Hoofdstuk.

Van zyn oorspronk en geboorteplaatze verhalen, de *Malyers*, *Chinezen*, en ander *Inlandse Zeevaarders*, dat ze groejen aan een boom, diep onder water, den *Calappus-boom* gelyk, wiens kruin zomtyds by geval gezien werd in stille bogten, en rondom het *Eiland Sumatra*, inzonderheid in de bogt van *Lampon*, aan *Sumatras Zuidzyde*. Dog hier moet een fabeltje by gevoegt zyn, want ze zeggen, als men na dezen boom zoekt, of daar na duikt, zoo verdwynt hy weder.

De *Moorsche Papen* hebben nog een *slimmer fabul*, voor- gevende, dat van deze boom maar eene in de weerd zoude zyn, staande in den afgrond van de groote *Zuid-zee* agter *Java* gelegen, die ze *Segara* of *Laut Kidol*, dat is *Zuid-zee* noemen, waar voor in zommige kaartten kwalik gescreven staat *Land Cidol*.

Den boom zelfs noemen ze *Paufengi*, dewelke met zyn kruin boven water staat. Op zyne takken woont een onbezuïden *Vogel Geruda*, 't welk een *Griffioen* wil zyn, die snags in deze Landen vliegt, nemende in zyne poten en bek een *Olyphant*, *Tyger*, *Rhinoceros* of ander groot *Beest*, dat hy na zyn nest voert, na dezen boom trekkende de stroomen van alle kanten, en de Schepen, die ze mede slepen, moeten daar eeuwig blyven staan, de menschen van bonger vergaan, of den *Geruda* tot roof werden.

Hinc Javani, omnesque, qui Zephyream oram magnarum istarum Orientalium insularum usque ad Timoram inhabitant, anxii sunt sese conferre ulterius tribus miliaribus, vel extra conspectum terræ, comperientes enim, per undam ulterius & ad Zephyream magis plagam propelli, in cymbam sese conjiciunt, relinquentes navem, ac remis in cymba petunt terram, timentes cæterum in abyssum Pausengi devolvi, ex qua nemo redit, ut putant.

Adfirmant porro, Javanos quosdam hoc expertos fuisse, atque Javæ pro vero narravisse, qui navibus nempe eo devenerant, sed qui pennas avis Gerudæ tenentes, ab ipsa Javam feliciter translati fuere.

Fructus vero hujus arboris vocant *Boa pausengi*, vel *Boa fengi*, suntque nuces celebris istius *Calappi marinae*, quæ contra undas sese elevantes aliquando in Javæ & Soloræ litora projiciuntur, ubi talem etiam exercent reluctantem vim, ut in ipsa regione usque in ipsas prorepant silvas, ubi homines eas non invenirent, nisi a canibus detegerentur prius, qui contra hæc latrant.

Ex qua fabula Lector facile percipere potest, cur hic fructus tanti æstimetur, ac tam carus sit. Quum ipsis jam objiciebam, per nostras naves longe aliter detectum fuisse, post Javam nempe nullam esse Abyssum in Zephyrea plaga, sed ingentem detectam esse regionem, quasdam præterea naves sub præfecto Abele Taakmanno eandem regionem ad Zephyream partem circumnavigasse, nec ullam detegisse abyssum, multo minus Pausengi, nil aliud regerere poterant, nisi quod talis tamen arbor in ista plaga deberet esse, quum ejus fructus in ista projiciebantur litora.

Quod facile concedi potest, quum inter Javam & istam Zephyream plagam ultra centum miliaria amplum est mare, ubi multæ arbores esse possunt, licet non vero simile sit, talem arborem in Abyssu vel maris profundo provenire, sed quidem in fundo ducentarum vel trecentarum orchiarum. Dein enim in capite de Calbahario albo adnotabimus, hanc arbusculam inventam fuisse in profunditate nonaginta Orchiarum, sic quoque credo, hosce flamines verbum Pausengi audivisse ab Arabibus, atque arborem esse crescentem in magno Indico mari, quod Africanam oram Orientalem insulasque Majottos irriguat, quarum incolæ vulgo Zangi seu Zengi, h. e. tosti Æthiopes vocantur, ubi minor horum fructuum species reperitur, quam postea describemus.

Hic quædam oritur difficultas, si Calappa Laut in tantis cresceret arboribus, sequi oportebat, tales aliquando arbores senescentes eradicari, & in litus projici, quod tamen nunquam visum vel auditum est, uti id tamen de aliis observatum fuit arboribus marinis, hinc potius in ea versarer sententia, hosce fructus in profunditate ex duris crescere scopulis sine caudice, vel forte ex crasso curtoque pedunculo, ac maturos decidere. Haud facile enim natura accusanda est, aliquas pretiosas proferre creaturas, easque semper cælare hominum visui, in quorum gratiam omnia producta & creata sunt.

Relinquamus itaque incertam istam arborem, & quiescat in matris naturæ abscondito gremio ac thesauro, donec quid certius serus proferat dies, & ad descriptionem ipsius fructus, quem nobis concedit, quique notus est, nos conferamus. Quam maxime itaque convenit cum Calappo terrestri, unde multi præ ignorantia hos utrosque confundunt fructus, eoque magis quum in Maldivensibus insulis in Calappis magni crescunt fructus, item minores oblongi, quamvis quodammodo referunt Calappa laut diversæ magnitudinis, sed notabile satis in iis detegitur discrimen, immo quoad ipsam formam. Omnes enim terrestres Calappi fructus putamen durum, seu Tampoerong crasso obductum gerunt pilosque cortice.

Calappus vero marinus externe nil aliud habet quam tenuem rugosam seu muscosam pelliculam cum crassis venis putamini incumbentibus, uti in vulgari Calappi putamine, quæ abstrahitur, sub ea putamen seu Tampoerong locatur oblongum, ad unam partem acute desinens, unaque ora magis protuberat altera, quædam vero nuces simplices sunt, quædam geminæ, ac si binæ simul concretæ essent, quales plurimæ sunt.

Harum-

Hierom zyn de Javanen, en alle, die de Zuidkust van de groote Eilanden Oostwaart aan, tot Timor toe bewonen, zeer bange, baar verder dan drie mylen of buiten 't gezigte van 't Land te begeven, want bemerkende, dat ze door de stroom wat verder en Zuidwaarts aan gedreeven werden, zullen zig in baar schuitje begeven, laten bunne jonk dryven, en roejen na land toe, uit vreeze dat ze na den afgrond van Pausengi getrokken werden, waar uit geen wederkeeren is.

Zy houden daar by nog staande, dat zommige Javanen zulks ondervonden, en op Java voor een waarheid geruporteert hebben, die met baar jonk aldaar geweest, en aan de Veeren van Geruda zig vast houdende, van den zelve weder op Java zullen gezet zyn.

De vrugten nu van dezen boom noemen ze Boa pausengi of Boa fengi, en dat zullen die vermaarde Zee-kalappus zyn, die tegens stroom opklimmende, zomtyds op Javaas en Solors stranden uitgeworpen werden, daar ze nog al zulken tegenstrevenden kragt hebben, dat ze een stuk weegs Landwaart op in 't bos komen kruipen, daar ze de menschen niet zouden vinden, zoo ze niet eerst door de bonden ontdekt wierden, die daar voor staan blaffen.

Uit welke fabel de Lezer afnemen kan, waarom deze vrugt zoo hoog geëstimeert, en zoo duur gehouden werden. Als ik hun nu hier op zeide, dat zulks door onze Scheepen geheel anders ondervonden was, te weten dat agter Java in 't Zuiden geen afgrond, maar een groot Land ontdekt zy, dat ook eenige Scheepen namentlyk onder den Commandeur Abel Taakman het zelve Land in 't Zuiden rondom gezeilt, en nog al geen afgrond, nog Pausengi gevonden hadden, wisten daar op anders niets in te brengen, als dat evenwel die boom in 't Zuiden moest staan, om dat zyne vrugten op de voorschreeve stranden opgeworpen wierden.

Het welk men ligt kan toestaan, dewyl tussen Java en dit Zuid-land over de hondert mylen ruime zee is, daar vele bomen kunnen staan, hoewel 't niet waarjchynelyk is, dat dien boom juist in de afgronden of midden in zee voortkomt, maar wel op twee hondert en drie hondert vademen diepte. Want wy hier na in 't witte Kalbabaar zullen schryven, dat het zelve boompje op negentig vademen diepte gevonden is, zoo geloove ik ook, dat deze Moren het woord Pausengi geboord hebben van de Arabiers, en dat het een boom zy in de groote Indische Zee groeiende, die den Africaanschen Oost-kust en de Eilanden Majottos bespoelt, welkers Inwoonders in 't gemeen Zangi of Zengi, dat is gezengde Moren genaamt werden, alwaar men het kleinder slag van deze vrugten vindt, die wy hier na beschryven zullen.

Hier doet zig een zwaarigheid op, indien de Kalappa Laut aan zulke groote bomen groeiden, zoo moest volgen, dat zomtyds zulke bomen oud werdende tot eenigen tyd uitgewortelt, en op strand gedreeven wierden, 't welk nooit gesien of geboort is, gelyk wel van alle andere zee-bomen, hierom zoude ik nog liever in die meninge vallen, dat deze vrugten in de diepte uit harde klippen groejen, zonder stam of op een korte, dikke, stiel, en dan door rypheid daar van afvallen. Want men niet ligt de natuur beschuldigen moet, dat ze eenige kostelyke schepzelen zoude voortbrengen, en dezelve eeuwig voor s'menschen gezigt ontbouden, om wiens wille alles geschapen is.

Laat ons dan dien onzekeren boom laten varen, en in moeder natuurs verborgene schatkamer beruften, tot dat wat zekerders voor den dag komt, en ons weder tot de beschryving van de vrugte zelfs, die ze ons gunt, en bekend is, keeren. Zy heeft groote gemeenschap met de Land-kalappus, daarom veele uit onwetentheid deze beide confunderen, te meer alzoo in de Maldivis aan de Kalappus-bomen ook groote vrugten vallen, item kleine langwerpige, welke beide zoo wat gelyken na Kalappa laut, van diverse grootte, dog daar is nog al een merkelyk onderscheid zelfs in de gedaante. Want alle Land-kalappussen hebben de harde schaal, of Tampoerong omgeven met een dikke en bairige bolster.

De zee Kalappus heeft van buiten anders niet dan een dun, ruig, of mosagtig velleken, met grove aderen, die op de schaal leggen, gelyk aan den gemeenen Kalappus-dop, en die afgeschuurd werd. Daar onder legt den schaal of Tampoerong, die nog al langwerpig is, aan de eene boek wat spits toelopende, en de eene zyde built meer uit dan de andere, zommige enkel, zommige dubbelt, als of twee Noten aan malkander gegroeit waren, gelyk de meeste zyn.

D d 2

Waar

Harumque hic Figuram exhibeo juxta naturalem magnitudinem delineatam, juxta quam etiam primam formabo descriptionem, est itaque gemina, ac si ex binis composita esset Calappi nucibus, & inter has utrimque sinus est planus.

Binæ superiores extremitates parum rotundæ sunt, ubi puto petiolum fuisse admissum. Binæ inferiores rotundo acutæ sunt, & sinus intermedius aliquando plicas quasdam gerit ad unum latus, unde dicitur, si ab una parte conspiciantur, binas nates viri referre, ad alteram partem effigiem femineam repræsentant.

Totus fructus octo pollices longus erat, & novem latus in Diametro, sed majores etiam sunt, ab uno nempe pede usque ad sesquipedem, sique externe conspiciantur, duplices haud melius comparari possunt quam cum scroto Tauri, inveniuntur enim quidam haud multo majores. Depuratus erat ab exteriori rugositate, politus & niger instar putaminum aliorum Calapporum, quæ in suppellectilem depurantur, ac poliando nigrescunt. Externe non æqualem habet glabritiem instar vulgaris Calappi putaminis, sed parum gibbosus & inæqualis est ad rotundos angulos. Ad latera ventricosus, & per longitudinem obscuræ flavæque decurrunt striæ, ac si vestigia essent corticis pilosi, sed hæ omnes poliando glabræ erant.

Figura in medio rotundum exhibet foramen, quod ab hominibus in eo perforatum est, ut interna medulla seu nucleus extrahi posset, & ut elegans res domestica seu suppellex ex putamine formetur. Hoc putamen a vulgari quoque differt Tampœrong quoad substantiam, durius enim est, mixtamque videtur habere naturam ex ligno & saxo instar aliarum plantarum marinarum. Interior nucleus, pretiosissima hujus fructus pars, undique putamini adhæret uti in vulgaribus Calappi nucibus, non albus sed flavescens fere instar casei ovilli dissecti, ac tam durus ficitur, ut corneus quasi sit, qui eximendus, in frustra dissolvendus, & ad usum Medicum servandus est, nullum peculiarem præbet odorem vel saporem, nisi supra porphyritum cum aqua contritus saporem quodammodo præbet corneum & quasi marinum, sine aliis notabilibus qualitatibus, nisi quod refrigeret.

An vero quidam liquor in interno reperitur cavo, in hoc detegere non potui, dicitur autem quendam in eo contineri, si recens e mari deferatur. Lympha tum mox exhibitur, nucleus eximitur, & tanquam pretiosum medicamentum servatur, quum nunquam mucidus vel nidorosus sit instar alius Calappi nuclei.

Locus. Ubinam arbor proprie locetur, vel in quibusnam rupibus fructus crescant, huc usque hominum oculos, uti dictum fuit, effugit, sufficiat itaque nobis, quod sciamus, in profundo maris crescere, ac fructus in quædam projici litora, hocque potissimum fit in Maldivensibus insulis, unde & nomen gerunt, sed ibi capitis præna vetitum est, nullum plebejum eos colligere vel servare, sed omnes, qui inveniuntur, quod & raro etiam fit, regi obferendi sunt, qui carissimo eos vendit pretio, vel alicui dono dat.

In Javæ ora Septentrionali & Zephyrea, præsertim prope sinum Occidentalem Sampanthau, uti & in Zephyrea Sumatræ plaga, ac porro per totam Occidentalem plagam, & a Sinensibus nautis *Kuynsay* dicitur, & circa insulas ante oram Occidentalem sitas, apud incolas vulgo *Nyas* vocatur, & a silvestribus incolis ibi sæpe invenitur & venalis defertur Padangam, Priamangam, & ad alias Metropoles, qui omnes fructus gemini sunt, quales etiam observantur, qui in Javæ ora Zephyrea inveniuntur, a pugni magnitudine usque ad minorem Aftam seu ulnam in latitudine.

Hi ultimi venduntur singuli nempe a sexaginta ad centum & viginti imperiales, qui vero æqualis sunt longitudinis & latitudinis, optimi censentur, quorum quivis pedem latus pro centum & quinquaginta imperialibus venditus est. Immo notum est, quosdam reges harum nukum adeo cupidos esse, ut navem onustam pro unica dederint nuce.

An jam *Boa paufengi*, de quo Solorenses jactant per mare Zephyreum in suam projectum fuisse terram, & per canes latrantes in silva detectum fuisse, unum idemque sit cum vero Calappa laut, nondum indagare potui, tot enim fabulas addunt sine vera descriptione, ut alicui tædiosum sit eas audire.

Waar van ik een figuur geve, na baar natuurlyke grootte afgeteekent, waar na ik ook de eerste beschryving maken zal, zy is dan dubbelt, als van twee Kalappusnoten t'zamen gezet, en tusschen beiden, onder en boven met een keep of vlakken boefem.

De twee bovenste einden loopen wat rond, alwaar ik oordeel den steel in gestaan te hebben. De twee onderste loopen met een ronde spits toe, en de keep tusschen beiden heeft zomtyds nog eenige ploofen aan de eene zyde. Waar door men zegt, dat ze van eene zyde bekeken twee billen van een man gelyken, aan de andere zyde zullen ze de gedaante van een vrouw uitbeelden.

De geheele vrugt was agt duimen hoog, en negen duimen breed, in den Diameter gemeten, dog men vindt ze ook grooter, te weten van een tot anderhalf voet breed. Van buiten aangesien, kan men de dubbelde niet beter vergelyken dan by een klootzak van een stier, want men vindt er die ook niet veel grooter zyn. Zy was schoon gemaakt, van de buitenste rugte gepolyst, en zwart gelyk andere Kalappus-doppen, die men tot buisraad schoon maakt, en door 't polysten zwart werden, zy heeft van buiten geen effene vlakke gelyk gemeene Kalappus-doppen, maar is wat bultig of oneffen, aan de ronde boeken. Aan de zyde buikig, en in de lengte loopen donker-geele streepen als of 't voetstappen waren van de hairige bolster, dog alle door 't polysten glad gemaakt.

In de figuur ziet men in het midden een rond gat, 't welk door menschen daar in gemaakt is, om het binnenste merg of pit uit te halen, en een kostelyk buisraad van de schale te maken. Deze schale verschildt ook van de gemeene Tampœrong in de substantie, want zy is harder, en schynt een gemengt wezen te hebben van hout en steen, gelyk andere zeegewassen. Het binnenste pit zynde het kostelykste van deze vrugt, hangt aan de schaal rondom gelyk in de gemeene Kalappus-noten, niet wit, maar bleek-geel, schier als een opgesneede Schapekaas, en droogt zoo hard op, dat het boornagtig werd, 't welk men moet uitnemen, in stukken snyden, droog maken, en tot de Medicyn bewaren, daar is geen zonderlinge reuk nog smaak in, dan op een steen met water gewreeven, smaakt een weinig boornagtig, en na de zee, zonder andere merkelyke boedanigheden dan om te verkoelen.

Of 'er eenige vogtigbeden in 't binnenste bol begreepen zyn, en heb ik aan deze niet vernemen kunnen, men zegt egter van ja in andere, als ze vers uit zee komen. Het water werd straks uitgedronken, het pit uitgenomen, en als een kostelyke Medicyn bewaart, om dat het nooit vernuftig of ruikend werd gelyk ander Kalappus-pit.

Plaats. Waar den boom eigentlyk staat, of op wat klippen deze vrugten wassen, is als gezegt, tot nog toe voor 's menschen oogen verborgen, het zy ons genoeg, dat wy weten, dat ze in de diepte van de zee groejen, en de vrugten op zommige stranden uitgeworpen worden, dit geschiedt meest in de Maldivische Eilanden, waar van ze den naam dragen. Dog het is aldaar op den hals verboden, dat geen gemeen man dezelve mag oplezen en bewaren, maar alle die men vindt, 't welk ook nog zoo zelden geschiedt, moet men aan den Koning brengen, die ze dan ten duursten verkoopt, of verschenkt aan die by wil.

Op Javas West-en Zuidkust, inzonderheid by de Westboek Sampanthau, als mede op de Zuidzyde van Sumatra, voorts langs de geheele Westkust, by de Chineese Zeelieden Kuynsay genaamt, en omtrent de Eilanden voor de Westkust gelegen, by de Inlanders in 't gemeen Nyas genaamt, vindt men ze ook, wiens wilde Inlanders dezelve te koop brengen tot Padang, Priamang, en andere Koopsteden, alle dubbelt, gelyk ook zyn, die op Javas Zuidkusten vallen, van een vuist groot, tot een kleine Afta of elle in de breedte.

Deze laatste verkoopt men het stuk voor sestig tot hondert en twintig ryksdaalders, maar die even lang zyn, werden voor de beste gehouden, waar van het stuk een voet breed, hondert en vyftig ryksdaalders verkogt is. Ja men weet, dat zommige Koningen op deze Noten zoo verzot zyn, dat ze een volgelade Jonk voor eene Noot gegeven hebben.

Of nu Boa paufengi, waar van de Solorensen roemen, door de Zuidzee op hun land gesmeeten, en door 't blaffen der bonden in het bos gevonden wert, een en dezelve zy met de regte Calappa laut, en heb ik nog niet kunnen vernemen, want ze mengen zoo veel fabulen daar by zonder eigentlyke beschryvinge, dat het iemand verdrietig valt het zelve aan te boren.

Ufus.

Gebruik.

Ufus. Quanti etiam apud incolas aestimetur hic fructus ob excellentes ejus virtutes, quæ ipsi tribuuntur, tam parvi apud nostros fit Europæos, quum hi sibi imaginari nequeunt, tam vilem fructum, qui congener videtur esse vulgaris Calappi, tantas excellentes possidere virtutes. Utraque parte, ut puto, nimis longe receditur, Europæi enim ejus nullam habent experientiam, vel quod impensas vitent, vel quod eum pro pecunia sibi comparare nequeant, omnis enim Calappa laut fructus, uti dictum fuit, capitis poena Regi vel magnatibus istius regionis obferendus est, tumque nullo modo ab iis recuperari potest. Quis etiam centum & quinquaginta imperiales vellet hic in India dare pro isto fructu, eumque in Hollandiam demittere, quum nesciat, an decima nummorum pars restitueretur.

Licet sciam, & etiam pateat ex *Garzia ab Orta Lib. I. Arom. Cap. 26.* ut & ex adnotationibus *Clusii* in istud caput, Lusitanos pluris eum facere, ac Lixboæ tam nuces, quam medullam ipsarum ibi venales esse. *Garziam* porro miror, ipsum harum nucum non majorem habuisse experientiam, quum eos non dignas censet descriptione vel inquisitione, qui tamen tot Indica remedia, ipsi antea incognita, in India edocta & bono cum successu explorata instituit, & per Lusitanos multo facilius ac minori pretio Cocom conquirere potuit, quum natio Belgica vix eum videre possit.

Contra omnes incolæ tam harum insularum, quam Sinenses eum forte nimis extollunt, quum eum habeant tanquam antidotum generale contra quævis toxica præ omnibus aliis, quæ ipsis nota sunt. Lapidem enim Bezoardicum, Porcinum, similesque nil habent respectu illius. Hujus enim virtutes, licet non sint in summo gradu, certas tamen statuerem de Calappa laut, non tantum ob refrigerantem ejus naturam, qua venena, quæ plerumque calida sunt, extinguere valet, sed etiam præterea ob peculiarem ejus qualitatem veneno resistere, quod ipsi commune est cum cunctis Corallii speciebus. Plurima ac summa vis est in nucleo seu medulla, quam sicca & vetusta etiam sit. Dein in putamine, seu Tampoerong, sed hoc non facile frangit, sed integrum servant in subsequenter usum.

Medulla modo cum aqua supra porphyritum conteritur, & sic propinatur, sed plerumque ex ea compositum præparatur Medicamentum, ex hoc nempe Calappa laut, albo & cinereo Calbahario, veris Coralliis rubris, Ebore, Cornu cervi, quæ omnia cum aqua conteruntur ac simul potantur.

Garzias concedit quidem cum vino etiam ingeri posse, sed hic non est usus apud omnes incolas, vinum etiam non conducet in morbis, in quibus Calappa laut adhibetur, hisce enim in terris quam maxime vitandum est vinum, Limonum succum, vel acetum alicui exhibere, qui venenum ingessit, quum experientia docet, omne venenum per ea subtilius reddi, in actum duci, magisque per venas dispergi, qui error nostræ sæpe nationi imputatur, quaque in re incolæ etiam videntur vera loqui, nonne enim satis notum est, ubique in mundo plurimos homines veneno infici per vinum. Hisce in terris semper refrigerantes eliguntur & præferuntur res ad venena extinguenda, ac dein per vomitus ejicienda, sed præter hanc refrigerationem oportet, ut simul vis specifica & antidotalis adsit, quales præcedentes plantæ marinæ sunt.

Calappa laut porro laudatur contra omnes inflammationes & corporis ardorem tam in febribus quam aliis in morbis, contra Colicam nempe, Apoplexiam, Epilepsiam, & Paralyfin, quæ ex ardore suum habent ortum, uti per multos potus calidos & frigidos promiscue potatos, sed nequitiam contra illam Paralyfis speciem, quæ *Beribery* vocatur, & ex Luicophlegmatia vel Cacoehymia suum habet ortum. Hæc itaque remedia ex medulla præparantur, licet putamen quoddam etiam sed multo minores possideat virtutes, sed magnates nolunt, ut hoc frangatur, sed integrum servant, ut ex eo pretiosa formentur vasa. Per longitudinem in bina secatur segmenta, ita ut inferior pars capsulam, superior operculum formet, quod arte ipsi incumbit, quin rotundum in medio scindatur foramen, & ex lamella ista operculum fit.

Gebruik. Zoo hoog deze vrugt by de Inlanders geëstmeert wert wegens de uitnemende kragten, die men hun toeschryft, zoo kleinen geloof vindt ze by onze Europeanen, konnende hen niet inbeelden, dat zoo een slegte vrugt, die een medezoorde van een gemeene Calappus schynt te zyn, zulke uitnemende kragten zal hebben. Aan de eene en andere zyde wykt men myns oordeels te verre af, de Europeanen hebben 'er geen experientie van, of om dat ze de onkosten schuwwen, of om dat ze dezelve voor geld niet konnen krygen, want, als gezegt, alle Calappa laut, die men hier en daar vindt, moet men op lyfstraffe aan de Koningen en Grooten diens lands behandigen, en dan is 'er geen kans ooit dezelve uit bunne banden te krygen. En wie zoude hondert vyftig ryksdaalders hier in Indiën willen spendeeren, en dezelve naar Holland voeren, daar by niet weet, of by 't tiende deel daar voor weder krygen zoude.

Hoewel ik wel weet, en ook blykt van *Garcias ab Orta Lib. I. Arom. Cap. 26.* en de Aanteekening van *Clusius* op het zelfde Hoofdstuk, dat de Portugeesen meer werks daar van maken, en dat men te Lissabon zoo wel de Noten als het pit daar uit zien, en te koop kan krygen. Voorts over *Garcias* verwondert zynde, dat by van deze Nooten geen meerder ervaarentheid gehad heeft, dezelve niet waardig agtende om te beschryven en probeeren, daar by nogtans zoo veele Indiaanse geneesmiddelen, die hem te vooren onbekent waren, in Indië geleert, en met goed succes geprobeert heeft, en daar de Portugeesen veel lighter en voor minder prys aan de Cocos konnen komen, dan de Hollandse Natie, die ze kwalijk te zien krygen.

Daar en tegen alle de Inlanders zoo wel dezex Eilanden als Chineesen, verbeffen dezelve mischien al te zeer, stellende dezelve tot een souverain Antidotum tegens alderbande venynen, boven alle andere, die bunlieden bekend zyn. Want Bezoar, Verkensteen, en diergelyke agten ze niet daar tegen. Deze kragten, al zyn ze juist niet in de hoogste graad, zoude ik van de Calappa laut ontwyffelbaar stellen, niet alleen wegens hun verkoelende aart, waar mede ze de venynen, die gemeenlyk beet zyn, kan dooden, maar nog daar en boven wegens hun byzondere eigenschap het venyn tegen te staan, gemeen met alle opregte Koraal-soorten. De meeste en hoogste kragt is in 't pit, het zy zoo droog en oud als het wil. Daar na in de schale of Tampoerong, dog die wil men niet gaarn in stukken breeken, maar liever geheel bewaren tot het volgende gebruik.

Het pit wert slegts met water op een steen gewreeven, en zoo gedronken, dog gemeenlyk wert daar van een gemengt geneesmiddel gemaakt, van Calappa laut, wit en grauw Calbabaar, opregte Bloed-koralen, Yvoor, Hertshoorn, alle met water gewreeven, en t'zamen ingedronken.

Garcias wil wel, dat men 't ook met wyn inneemt, maar dat is geen gebruik by alle de Inlanders, ook zoude den wyn geen nut doen by de ziekten, daar men Calappa laut tegens gebruikt, want men moet zig hier te land wel wagten Wyn, Limoensap, of Azyn iemand in te geven, die venyn in 't lyf heeft, alzo de ervaring leert, dat alle venynen daar door gesubtiliseerd, gaande gemaakt, en te lighter in de aderen verspreid werden, welk abuis aan onze Natie dikwils getaxeert wert, en waar in ze ook schynen gelyk te hebben: want is het niet genoeg bekend, dat over al in de wereld de meeste menschen vergeven worden, in en door wyn. Hier te land zoekt men altyd verkoelende dingen om de venynen te dooden, en dan door brakingen uit te werpen, dog die moeten by haar verkoeling nog een byzondere antidotale kragt hebben, gelyk de voorgenoemde Zeegewassen zyn.

Voorts wert de Calappa laut geroemt tegens alle verbittinge en brand des lyfs, zoo wel in koortsen als anders, tegens Colyk, Slag, vallende Ziekte, en Lammigheid, die uit bitte bunnen oorsprong neemt, gelyk door veel beete en koude drank, door malkander genuttigt, maar geenzints tegen die andere lammigheid, die men *Beribery* noemt, uit koude zugt en Cacoehymia ontstaande. Deze remedien nu werden uit het pit gemaakt, de schaal of den dop heeft wel eenige dog veel mindere kragten: ook willen de groote Heeren dezelve niet in stukken breeken, maar geheel bewaren om kostelyke vaten daar van te maken. Men zaagt ze langs beenen in twee stukken, dat het onderste een doos, 't bovenste een dekfel werde, die naauw daar op sluit, of men snyt in de midden een rond gat, en uit het stuk maakt men een dekfel.

In hoc magnates suum servant Siri pinang, calcem, Tabacum, similiaque, quæ per diem continuo masticant, pro vero credentes, talibus rebus in hoc putamine servatis nunquam aliquid noxii posse adferri, & additum venenum enervari, ac tales, qui has res ex putamine isto masticant, adeo servare, ut nullum venenum ipsis nocere possit. Aqua pro potu in ipso etiam deponitur, quæ aliquamdiu in eo relicta, & potata homines conservat contra istos morbos, semper vero melius est, ut frustulum medullæ ipsi admisceatur.

Si hæ vires modo semi veræ sunt, meo iudicio Calappa laut melius dignum cenfeo centum imperialibus, quam Lapidem Porcinum, pro quo hodie tanta numeratur pecunia, & inter quos tot spurii sunt.

Apud D. *Wilhelmum Pisonem* in *Mantissa*, quam de dit post descriptionem plantarum Indiæ Orientalis & Occidentalis, obcurrit amplius discursus contractus ex epistolis & relatu variorum doctorum virorum, qui in India Orientali fuerunt. Ex quo patet Calappa laut primis annis, quibus Belgæ Indiam Orientalem frequentaverunt, multo magis notum, plurisque fuisse habitum, quam hodie, quum homines auri fame adeo corrupti sunt, & contra ad res curiosas adeo stupidi facti, ut tam nobile naturæ artificium, ac tam celebre ac primum remedium videantur oblivisci.

Attamen ex isto Auctore, qui non in omnium manibus versatur, aliquid hic depromere & enarrare utile duco ad maiorem notitiam celebris istius fructus, quod non tantum ex aliis sed præsertim per ipsam suam experientiam expertus fuit.

Primo narrat ex scriptis Doctoris *Clusii*, has miras uces nullibi inveniri, nisi in Maldivensibus insulis, quæ ab octavo gradu Borealis latitudinis maxime ad Zephyream tendunt plagam quatuor graduum Zephyræ latitudinis, qui tractus ultra ducentas constituit leucas per longitudinem, & triginta vel triginta quinque per latitudinem, atque ex relatu incolarum est numerus 12000 insularum, tam majorum quam minorum, quæ per mare multis angustis sinibus in tredecim cohortes vel provincias distinctæ sunt, quarum Boreales inhabitantur, sed Zephyræ incultæ & inhabitatæ sunt, suntque domicilia avibus marinis, omnesque cinctæ præruptis scopulis.

Hic pretiosa ista nux per mare ejicitur, uti & Ambra grisea, quam incolæ non tam pretiosam habent hisce nucibus, quas nullus privatus capitis pœna colligere vel sibi servare audet, sed statim Regis ducibus exhibendæ sunt, quique regibus eas statim obferunt, atque inter thesauros regios nil tam pretiosum est hac nuce, quam lingua sua vocant *Tavarcare*.

Piso l. c. eam nominat *Nucem medicam maldivensem*, quamque nemini vendere vel donare volunt nisi Regibus, Principibus, vel celebribus Argitalassis, quod etiam satis concedi potest, si hæc nux tam excellentibus gaudeat virtutibus, ut homines ex tam periculosis & lethalibus liberet morbis, quales ipsi adscribuntur, nihil enim re vera pretiosius est sanitate.

Conjectura ortus & generationis hujus nucis, ejus admirationem majorem reddit, incolæ enim, dicit memoratus *Clusius*, nil aliud de iis dicere norunt, nisi quod olim regio fuerit, ad occidentalem Maldivensium partem sita, in qua multæ crescebant Calappi, quæ submersa fuit, ad profunditatem sexaginta orchiarum, supra quam naves fortuito transnavigantes nautæ ejus aliquam partem vident, sed quum eam investigant, detegere hanc non poterant.

Ex hisce submersis Calappis judicant incolæ, fructus longo temporis tractu lapidescere, ac dein per maris feroces undas ab arboribus detrusos in litus projici. Licet jam concedi possit, talem submersam esse insulam, nucesque has iis increfcere arboribus, credere tamen nequeo, ex vulgaribus provenire Calappis, quum illarum forma nimis ab hisce differat, ipsæque arbores tempore eradicatæ & projectæ fuissent, uti id supra jam innuimus.

Hier in bewaren de groote Heeren haar Siri pinang Kalk, Tabak en andere dingen, die ze over dag gestadig kaauwen, vast gelovende, dat men aan zulken ding in dezen dop bewaart, nooit eenige schadelijkheid zal kunnen toevoegen, al het bygevoegde venyn kragteloos werden, en den genen die zulke dingen uit dezen dop eeten, zoodanig bewaren, dat hem geen vergift schaden kan. Men doet ook drinkwater daar in, en laat het een tyd lang zoo staan, het welk dan gedronken den mensch voor de bovengemelde ziekte bewaart, dog het is altyd beter, dat men een stukje van 't pit daar onder menge.

Zoo nu deze krachten ten minsten half waar zyn, zoo is myns oordeels een Calappa laut beter bondert ryksdaalders waardig, dan een Pedra de Porco, daar men bedendaags zoo veel geld voor geeft, en daar onder zoo veele valsche loopen.

By Doctor *Wilhelmus Piso* in zyn *Mantissa*, of toegift die by agter zyne beschryvinge van de Oost- en West-Indische planten gestelt heeft, vindt men een wydloopig verbaal getrokken uit Brieven, en mondeling verbaal van verscheide Heeren en geleerde Lieden, die in Oost-Indien geweest waren. Waar uit blykt, dat de Calappa laut in de eerste Jaren, dat de Hollanders Oost-Indien gefrequent teert hebben, veel bekender en in meerder estime moet geweest zyn, dan bedendaags, daar de menschen door geldzugt zoo ingenomen, en waar tegen de curiositeit zoo verdoofd is, dat ze zulk beerlyk konstuk der natuur, en zoo vermaarden Hoofd-arseny schynen vergeten te hebben.

Evenwel uit dien *Autheur* want die niet in alle mans handen komt, moeten wy iets Copyeren en hier by zetten, 't geene nodig agte tot meerder kennisse van die vermaarde vrugt, het geene by zelfs uit andere niet alleen, maar inzonderheid door beerlyke experimenten onderzonden heeft.

Eerstelyk verbaalt by uit de Schriften van Doctor *Clusius*, dat deze wonderlyke Noten nergens gevonden werden dan in de Maldivische Eilanden, die van de agtste graad Noorder-breedte, meest Zuidelyk strekken tot de Zuider-breedte van vier graden, uitmakende ruim twee hondert Leucas of Spaansche mylen in de lengte, en dertig of vyfendertig in de breedte, na 't zeggen der Inlanders, een getal van twaalf duizend Eilanden, zoo groote als kleine, door de zee met meenige nauwe straten, in dertien troppen of Provintien verdeelt, waar van de Noorderlyke bewoond werden, maar de Zuidelyke meest woest of Bandits wooningen en Plaatzten voor 't Zeegevogelt zyn, alle omgeven met steile rotzen.

Hier werd nu de kostelyke Noten door de zee opgeworpen, gelyk ook het *Ambar-grys*, het welk de Inlanders verre zoo kostelyk niet bouden als deze Noten, die ook geen particulier Perzoon op lyfs straffe oprapen, en voor zig zelfs bewaren moet, maar moet ze terstond aan Konings Officiers geven, dewelk ze dan aan bare Koningen behandigen, en is onder de Koninklyke schatten niet dat in zulke estime gehouden werd als deze Noot, die ze in bare Taal *Tavarcare* noemen.

Piso loc. cit. noemdze *Nucem medicam Maldivensem*, die ze ook aan niemand verkoopen of verschenken willen, dan aan Koningen, Princen en voornamen Admirals, waar in ze eenigzints gelyk hebben, zoo deze Noot van zoodanige uitnemende kragt is, de menschen uit zoo gevaarlyke en doodelyke ziekten te verlossen, gelyk haar toegeschreven werd, want in der waarheid niets kostelyker is dan de gezondheid.

De onzekerheid van den oorsprong en generatie dezer vrugt maakt bare verwondering nog grooter, want de Inlanders, zegt gemelde *Clusius*, weten ons niet anders daar van te zeggen, als dat 'er eertyds een land geweest is, bewesten de Maldivis gelegen, daar veele Kalappusbomen op stonden, 't welk verzonken zoude zyn, tot de diepte van omtrent sestig vademen, daar de Schepen by geval over varende nog iets daar van zien, maar als ze daar na zoeken konden, ze 't selve niet vinden.

Van deze verzonke Kalappusbomen oordeelen de Inlanders, dat de vrugten met langheid van tyden een steenagtige natuur aannemen, en dan door geweld van de Zeebaren van de bomen afgeslagen zynde, opgeworpen werden. Hoewel men nu toestaan kan, dat 'er een zoodanig verzonken Eiland zy, en dat die Nooten ook daar op wassen, zoo kan ik egter niet geloven dat ze van gemene Kalappusbomen komen, dewyl bare gedaante te veel daar van verschildt, en ook zouden de bomen zelfs met 'er tyd uitgewortelt en opgeworpen werden, gelyk wy daar van al voorens gezegt hebben.

Franciscus Pyrardus de la Valla hanc paulo aliter narrat historiam, qualem audivit, quum in Maldivenfes per naufragium delapsus esset, ibique per hyemen degeret. Olim fuisse insula quædam *Palloy* dicta, una pulcherrimarum & fertilissimarum ex Maldivenfis non sub aqua sed supra eam eminens, sed quæ nunquam inveniri poterat, quum investigaretur, licet Maldivenfis rex sæpe expertos nautas ad eam inquirendam misisset, ac proinde aliquando fortuito sese obferebat, sed difficulter in eam adpellere possunt ob continuam circumferentiam scopulorum præruptorum, quibus cincta est hæc insula, quique forte in eam adpellunt, a malis geniis adeo vexantur, ut vel pereant, vel vix effugere possint. In hac itaque *Palloya* hæc crescent nuces, live sub five supra aquam, & delapsæ in proximas projiciuntur Maldivenfes insulas.

Hæc porro nuces nunquam nisi geminæ observantur (supra vero indicavimus aliquando etiam simplicem inveniri) forma binorum Melorum sibi invicem adcretorum, vel forma quorundam vasorum potatoriorum *Cymbia* dictorum, quæ antiquis temporibus ad sacrificia adhibebantur, vel instar *Sambucæ*, quæ erant binæ planæ naves sibi mutuo junctæ arietes gerentes, quibus *Marcellus* olim urbem *Siracusam* oppugnabat.

Hæc autem nuces oblongæ & oviformes, tam firmiter sibi adcretæ sunt, ut separari nequeant, ad internam partem plerumque crassa & cornea medulla concretæ, quæ per septum sibi adhæret, & externe putamini adcumbit, sed ab eo distincta est quibusdam subtilibus & siccis membranis, uti *Glandes* in cupulis locantur.

Hæc medulla primo tollitur, quum vasa potatoria seu *epathos* ex iis formare volunt, sed pauca ejus quantitas in fundo relinquitur, ut virtutem aquæ communicare possit, quæ ex iis potatur. Ista vero dura medulla seu nucleus non nisi in frustis ex iis subduci potest, quæ usque ad minimam particulam instar pretiosi medicamenti servantur. Quædam ejus frustula aureo nectuntur circulo, ut in aqua demitti possint, quam potare volunt.

Exterius putamen (supra autem diximus hoc parum rugosum esse, sed non isto crasso & piloso cortice obductum, quo vulgaris *Calappi* nux obducta est) politur quadam pumicis specie, quæ subtilissime in aqua conteritur, & panno ex lana confecto fortiter fricatur, quo facto elegantissimum, nigrum, & splendens contrahit colorem, sed nullum oleum adhibendum est, quo putamen hoc rancidum ac nidolum contraheret odorem.

Rudolphus secundus Romani imperii Cæsar, quam maxime amans quasvis res egregias & raras, edoctus excellentes hujus nucis virtutes, licitatus fuit hanc nucem quatuor millibus florenorum, sed eam conquerere non potuit, quum hæredes *Dni. Wolferi*, qui eam solum in Belgio possidebant, extra familiam noluerunt alienari.

Hic *Wolferus Hermanides* fuit *Archithalassus*, qui anno Christi 1602. paucis navibus ingentem *Lusitanorum* classem sub ipsorum præfecto *Andrea Fortado de Mendoza* ante *Bantam* profligabat, atque hoc facto urbem liberabat a pertinaci obsessione, quum *Pangoraan* *Bantamæ* in hujus liberationis gratitudinem in thesauro suo nil pretiosius poterat invenire, quam *Cymbium* ex hac nuce constructum, quod *Archithalassæ* dono mittebat, sed prius operculum superius jusserat tolli, quum pudebat eum sub *Archithalassæ* oculis obferre fructum, qui tam naturaliter feminæ pudenda referebat, porro exponens ipsi excellentem usum & utilitatem istius nucis, a quo tempore etiam primum in *Hollandia* innotuit.

Aliud porro exemplum ex memorato *Pisone* proferre oportet, ex quo deduci potest, quanto in pretio & æstimatione hic fructus habeatur ab *Indiæ principibus*. Circa annum 1614. Præfectus *Petrus Both* binos nobiles duces *Pangoraan* *Bantamæ* miserat, ut cum eo agerent de quibusdam rebus magni momenti, *Joannem* nempe *Petrum Koen*, qui tum erat præses *Bantamæ*, & *Jacobum Spex*, qui ambo viri deinfanti sunt summo officio primarii ducis. Hi admissi ad *Pangoraan*, eum inveniebant in conclavi torquentem putamen hujus nucis, ex quo cochlearia & crateres formare volebat, sublata prius medulla in parvis fragmentis, quorum ne particulam vellet perdi, ac pro in nemini famulorum hoc opus fidens ipse id peragebat, inter

Francois Pyrard de la Val, vertelt deze historie wat anders, gelyk by ze geboort heeft, doen by in de *Maldivis* door schipbreuk geworpen zynde, aldaar overwinterde. Daar zoude een Eiland zyn *Palloy*, eertyts een van de schoonste en vrugtbareste onder de *Maldivis*, niet onder maar boven water, dog nooit te vinden, als men 't zoekt, hoewel den *Maldivissen* Koning dikwils ervaar *Zeeluiden* daar na toe gezonden heeft, dierbalven maar alleen zig by geval zomtyts opdoende, dog zeer moeyelyk om aan te komen wegens het gedurige ontweer en style roizen, daar mede het omcingelt is, en die daar op aankomen, werden van de booze geesten zoodanig gekweld, dat ze of om bals raken, of ter naauwer nood wederom ontkomen. Op dit *Palloy* dan zullen deze *Nooten* groeien, bet zy onder of boven water, en uitgewortelt, aan de naaste *Maldivisse* Eilanden opgeworpen werden.

Zy werden nooit gezien dan dubbelt, (wy hebben boven gezegt, dat men ook enkele vint) in gedaante van twee *Meloenen* aan malkander gegroeit, of zekere drinkvaten *Cymbia* genaamt, die men in oude tyden by de offerbanden gebruikt heeft, of gelyk de *Sambuca*, 't welk waren twee vlakke Schepen nevens malkander gevoegt, de stormrammen dragende, waar mede *Marcellus* eertyts de stad *Siracusa* bestormde.

Zy zyn langwerpig en eyformig, zoo vast aan malkander gegroeit, dat men ze geenzints separeeren kan, aan de binnenste vlakke doorgaans met een dik boornagtig merg begroeit, bet welk door een scheidmuur aan malkander bangt, die tegens de buitenste schaal aanleggende is, dog van dezelve afgescheiden door eenige dunne en droge huidekens, gelyk de *Eekelen* in bunne buiskens leggen.

Dit merg werd daar uit genomen, als men drinkvaten daar van maken wil, dog een weinig daar van aan de grond latende, op dat het zyne kracht aan 't water mededeelen kan, 't welk men daar uit drinken wil. Het voornoemde harde bert of merg kan men niet dan by stukken daar uit halen, die men tot het minste schilffertje toe als een kostelyk *Medicyn* bewaart. Eenige stukjes daar van maakt men vast aan een goude kettingje, om dezelve in 't water te hangen, dat men drinken wil.

De buitenste schale (wy hebben gezegt, dat die wat ruig is, dog zonder de dikke en de hairige bolster, die de gemeene *Calappus*-noot heeft) wert gepolyft door 't rixxel, gants fyn in water gewreeven, en met een wolle lapje sterckelyk over gewist, waar door ze zwart-blinkende wert, maar men moet geen *Oly* daar toe nemen, waar van deze schaal een garstigen reuk zoude krygen.

Rudolphus de tweede Roomse Keizer, een groot Liefhebber van alle rariteiten, de groote kragten van deze Noot verstaan hebbende, heeft eens vier duizend guldens voor deze Noot geboden, dog heeft ze niet konnen bekomen, dewyl de *Erfgenamen* van de *Wolfers*, die ze doen alleen in *Holland* bezaten, buiten hun geslagt die niet hebben willen laten komen.

Dezen *Wolfert Hermanszen* is geweest een *Admiraal*, dewelke in 't jaar Christi 1602, met weinige schepen de groote *Portugeese Armade* onder bunnem *Admiraal* *Andrea Fortado d'Mendoza*, voor *Bantam* versloeg, en daar door die stad van een harde belegering ontzettende, wanneer den *Pangoraan* van *Bantam* tot dankbaarheid van deze verlossinge in zyn schat niets kostelykers wist te vinden dan een drinkvat van deze Noot gemaakt, 't welk hy aan den *Admiraal* verëerde, dog alvorens hadde by het bovenste deksel laten afzagen, dewyl by beschaamt was onder 's *Admiraals* oogen te brengen een vrugt, die zoo natuurlijk een vrouwlykheid verbeelde, en verders hem onderigende van het groote gebruik en nuttigheid dexes Noots, van welke tyd zy eerstmaal in *Holland* is bekend geworden.

Nog een exempel moet ik uit gemelden *Piso* uitschryven, waar uit men afnemen kan, in wat groote eefte deze vrugt gehouden wert by de *Indiaanse Vorsten*. Omtrent het jaar 1614. hadde den *Generaal* *Pieter Both* twee aanzienlyke *Officieren* aan den *Pangoraan* tot *Bantam* gezonden, om van eenige gewigtige zaken met hem te spreken, te weten *Jan Pieterszen Koen*, doenmaals *President* tot *Bantam*, en *Jacob Spex*, beide *Heeren* namaals den hoogen *caracter* van *Generaal* bedient hebbende. Deze ter *audientie* toegelaten zynde, vonden den *Pangoraan* in een kabinetje staan drayen aan een dop van deze Noot, daar by leepels en beekers van wilde maken, zynde bet merg met kleine stukjes alvorens uitgenomen, waar van by niet een kruimpje wilde laten verloren gaan, en daarom

inter torquendum vero multa narrabat legatis nostris de pretiosis & excellentibus hujus nucis virtutibus.

Joan Petr. Koen nescius tanti interesse, quædam fumebat frustra protractæ medullæ, quæ volebat præfecto Both donare, qui post aliquot dies ibi quoque accederet, sed Pangoraan irato vultu illa ex ejus manibus evellebat & auferebat, dicens naturam tam pretiosas res non produxisse mercatoribus, qui nil nisi de lucro cogitant, quales omnes nostros summos duces habebat, sed regibus & principibus, ita ut ne lamellam ipsi donare vellet.

In quadam epistola ad eundem *Dm. Clutium* data per *D. Laurentium Reaal*, circa annum Christi 1615, qui tertius Indiæ fuit præfectus, varii proponuntur Aphorismi, nil aliud exhibentes, nisi similitudinem inter Maldivensem & vulgarem Cocom, quam præterimus, quum multæ in ea occurrant res, quæ divinationes modo videntur esse.

Doctori porro *Pisoni* honorem tribuimus, primum inter Europæos fuisse, qui multa egregia experimenta de excellentibus hujus nucis virtutibus instituit in variis conclamationis morbis, nullo modo curantes parvam æstimationem, quam non modo vulgus, sed etiam docti Lusitanorum scriptores *Garcias*, & *Christoph. & Costa* fovent de hac nuce. Quum itaque illius sit opus & experientia, hinc ad ejus scripta lectorem ablegabimus. Solummodo hic breviter enarrantes, ad quos morbos eam adhibuerit, ac primo contra assumptum-venenum, in specie contra Arsenicum, secundo contra Colicam biliosam, & Mordexi seu Choleram, tertio contra ingentem Cephalæam, quarto contra Spasmodum & Epilepsiam, quinto contra febres ardentes, sexto contra partus difficiles, septimo ad fœtum mortuum expellendum, octavo contra Dysenteriam, nono contra Cardialgiam.

Dicit autem rasuram hujus nucis nullum peculiarem habere saporem vel odorem, sique propinetur, nullo modo nauseosa est, vel ardorem in faucibus, vel ventriculi vomitum caussat, neque certam dosim ejus statuere posse, quum certus sit quantitate non peccari, licet nimia vel pauca ingeratur copia, solummodo autem ad normam suam figit dosim a semi drachma ad quatuor scrupulos, quod more Indico nimium est, quum ibi non tam liberales sunt hoc pretioso medicamento.

Dein etiam quædam proponit composita contra varios morbos, in quibus *Cocos maldiva* miscetur cum aliis Medicamentis juxta morbi genium, quæ suo relinquimus loco, quum ea in India non sunt in usu, ubi hæc *Cocos* solummodo in aqua contrita propinatur, quam maxime enim esset contra opinionem Indicorum Medicorum, hanc rasuram cum Oleo Amygdalarum, vel alia quadam pinguedine ingerere, quasi esset ad vomitum caussandum in adsumpto veneno. Unanimiter enim putant, tales plantas marinas virtutes amittere, vel saltem enervari, si quædam ipsis admisceatur pinguedo, atque an hoc etiam non fiat additione aliorum compositorum medicamentorum, præsertim per ferventia aromata, aliis judicandum relinquo. Ego saltem simplicem præfero Indicorum morem, solummodo cum aqua eam propinare.

Præter majorem nucem Calappæ laut alia minor in Java reperitur species, ex eorum relatu per mare Zephyreum projecta, a priore quam maxime diversa, non enim ultra dimidii pedis magnitudinem obtinet, interne paucam vel nullam fere gerens medullam, quæ pro novem vel decem imperialibus venalis est.

Talisque fructus anno 1678 a pueris meis repertus fuit in mari fluctuans, circa insulas Xulanenses, cujus diameter erat quatuor pollices in longitudine & tres in latitudine, duplex quoque, acsi duo Mangii fructus sibi adcreti essent, unde & *Macassarense* obtinuit nomen, inferior ejus hiatus pollicem profundus est, ac bina crura tam arcte sibi juncta sunt, ut vix digitus intrudi possit, inferiorque ipsius pars paululum dentata est, inter crura in ipsa nuce foramen est, atque ex eo juxta nucis peripheriam sulcus decurrit, superiorque pars quodammodo etiam denticulata est, postica autem rotundior & gibbosior, in antica parte jussi foramen rotundum scindi, ut in cavitatem internam penetrare possem.

ook niemant van zyne dienaars betrouwende moest het werk zelf doen, onder 't drayen aan onze gezanten veel verhandelende van de kostelykheid en kragten dezer Noot.

Jan Pieterszen Koen niet wetende, dat daar zoo veel aan gelegen was, nam eenige stukjes van 't uitgebaalde pit, wilde dezelve aan den Generaal Both vereeren, die na eenige dagen aldaar stond te verschynen, den Pangoraan met een gramsteurig gelaat rukteze hem die weder uit de band, zeggende, dat de natuur zulke kostelykbeden niet geschapen hadde voor Kooplieden, die niet als op winst aenken, gelyk by alle onze Generaals bielt, maar voor Koningen en Princen, zoo dat by niet een schilffertje wilde laten volgen.

In een brief aan den zelven Doctor Clutius, gescreven door den Heer Laurens Reaal, omtrent 't jaar Chrijsti 1615, geweest den derden Generaal van Indien, werden verscheide Aphorismi gestelt, tot niet anders dienende, dan een gelykenisse te maken tusschen de Maldivisse en de gemeene Cocos-noot, die wy overlaan, om dat veel dingen daar in verbaalt werden, die op enkelde giffingen steunen.

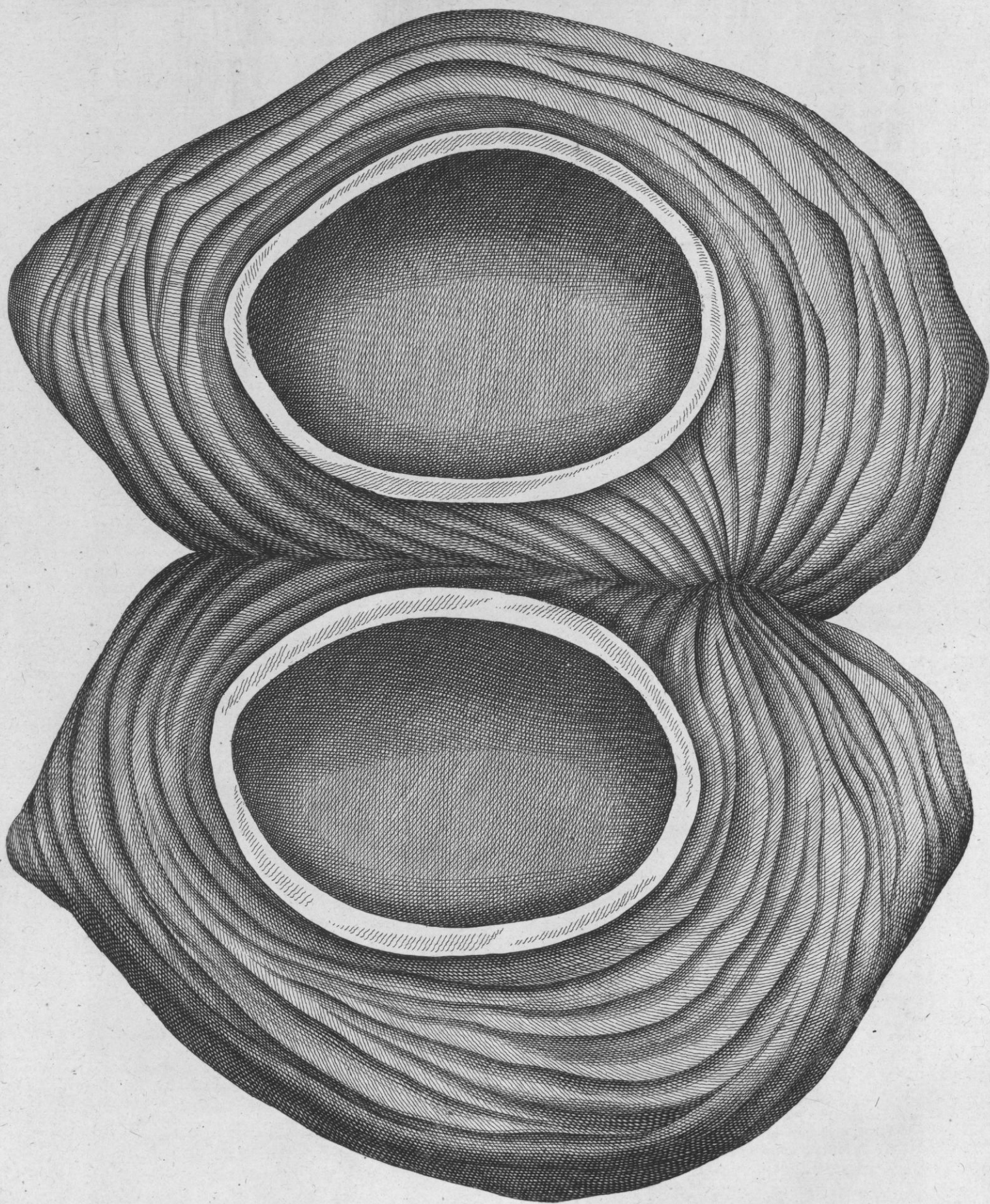
Voorts willen wy Doctor Piso de eere laten, dat by de eerste onder de Europeanen geweest is, dewelke veel beerlyke experimenten van de voortreffelyke kragten dezer Noot in verscheide desperate ziekten gedaan heeft, zig geenzints slootende aan 't slegte gevoelen, 't welk niet alleen de gemeene man, maar ook de geleerde Portugeese Schryvers, *Garcias* en *Christophorus à Costa* van deze Noot gehad hebben. Dewyl het dan zyn eigen werk is, zoo zullen wy den Lezer tot zyne schriften wyzen. Alleenlyk hier in 't korte stellen, waar toe by dezelve gebruikt heeft, en zyn deze: ten eerste tegens ingenome venyn, in specie tegens Arsenicum, ten tweede tegens Colicam biliosam, en het Mordexi of Bordt, ten derde tegens zware Hoofdpyn, ten vierde tegens Spasmodum en Epilepsiam, ten vyfde tegens beete Koorisen, ten zesde zware Geboorte, ten zevende doode Vrucht uit te dryven, ten agtste tegens Dysenteriam, en ten negende Cardialgiam.

Hy zegt, dat het schraapsel van deze Noot geen zonderlinge smaak nog reuk hebben in het drinken, gants geen viezigheid of brand in de keel, nog braken in de maag verwekt, dat men geen vaste dosis daar van stellen kan, als verzekert zynde, dat men in de quantiteit, 't zy te veel of te weinig niet feilen kan, alleen tot een provisioneel regel stelt by zyn dosis van een halve drachma tot vier scrupels, 't welk na de Oostindische manier te ruim genomen is, daar men met dit kostelyk medicament zoo liberaal niet is.

Hy geeft daar na nog eenige gemengde Compositien voor, tegens verscheide ziekten, daar men de *Cocos maldiva*, vermengt met andere medicameuten, na den eisch der ziekte, dewelke wy aan zyn plaats laten, dewyl zulke in Indien niet te pas komen, daar men doorgaans deze *Cocos* slegts met water gewreeven inneemt, en 't zoude zeer slyden tegens 't gevoelen van alle Indische Geneesmeesters, dat men dit raspel met Amandel-oly of eenige vettigheid zoude innemen, quantswyds om by ingenomen venyn 't braken te verwekken. Want men houd het eenstemmig daar voor, dat diergelyke Zeegewassen haar kragten verliezen, of immers verdooft werden, als men eenige vettigheid daar by mengt, en of zulks niet ook geschiedt door 't bydoen van andere gecomponeerde medicamenten, inzonderheid van beete speceryen, laat ik een ieder oordeelen. Ik voor my boude het met de voorschreeve eenvoudige Indische manier, slegts met water in te nemen.

Nu heeft men bebalven de voornoemde groote Calappa laut, op Java nog een kleinder zoorte, na haar lieden zeggen door de Zuidzee uitgedreeven, van de bovenstaande vry wat verschillende, want ze is niet boven een halve voet groot, van binnen weinig of geen pit hebbende, waar van men het stuk voor negen of tien ryksdaalders koopen kan.

Een diergelyke vrucht is anno 1678 door myne jongens gevonden in Zee dryvende, omtrent de Xulase Eilanden, vier duimen lang en drie breed, mede dubbelt als of 'er twee Mangas tegens malkander gegroeit waren, waar van ze den Maccaarsen naam heeft. De onderste kloof is een duim diep, en de twee beenen staan zoo na by malkander, dat men even een vinger brengen daar tusschen brengen kan, zynde aan haar onderste eind een weinig gekerft, tusschen de beenen in de Noot zelf is een rond gat, van daar gaat langs de Noot een keep rondom, en aan 't boven-eind is ze mede wat gekartelt, van agteren is ze wat ronder en bultiger, van vooren heb ik een rond gat daar in laten snyden, om in de binnenste bolligheid te komen.

Una dimidia pars ad sinistrum latus paulo planior etiam erat, acsi compressa esset, externe nux glabra erat, acsi sæpius tractata fuisset, coloris obscure fusci, fere instar putaminis vulgaris Calappi, cum vestigiis quibusdam venularum, acsi gluma obducta fuisset.

Aperta hæc nux interne vacua erat sine lymphâ vel medulla, sed in interiore parte variæ protuberantes detegebantur costæ vel doria, ejusdem substantiæ & duritiei cum putamine, sed odoratus quidam gratusque odor cum quadam pinguedine exhalabat, instar olei odorati *Minjac mony* dicti, vel instar floris Pandani, qui tertio demum anno evanescebat.

Macassarenses mihi adfirmabant, apud Magnates suos sese similes vidisse fructus, ejusdemque formæ, qui per urinarios Badjos dictos adferebantur, a Magnatibus auro obducuntur, & ad cistas pro Pinanga adhibebantur. Vocant vero eam *Denang taypa*, Malaice *Sobat mangæ*; Latine *Compar mangæ*; Belgice de weerga van een Manga; nec mihi indicare poterant, ullam aliam medullam in ea detegi præter dictas istas costas.

Aliam præterea ex Ternata accepti, angustiores præcedente, nec multo majorem Manga, sed binæ ejus internæ partes parum planæ erant, acsi tres fructus sibi mutuo adcreti fuissent. Inferius quoque in bina crura distincta erat, quæ abscessa erant, atque in interna putaminis parte similes quoque costæ sentiri poterant uti in priore, porro ejusdem substantiæ & coloris, acrelatu Ternatenis confirmatur, crescere circa insulam Liffa Matola in ignota arbore sub aqua, qualis arbor quodammodo descripta est sub finem subsequenti capitis.

Quum vero postea expertus fuero, istud Compar Mangæ sæpe inveniri in mari Moluccensi, ac præterea dux Belgicus in litore Orientali Celebis circa Balante id invenerit in litus a mari projectum, hinc occasione nactus fui, id ulterius describendi, ejus autem forma est uti supra memorata fuit, sed inveniuntur quoque fructus multo angustiores, quorumque crura magis contracta & combinata sunt. Externe autem illi obducti sunt rugosa & lanuginosa crusta instar subsequenti *Coquinbo*, sed quæ multo tenuior est, ac facile separari potest, quum nux mox glabra est.

In inferiore foramine intra crura petiolus locatur, quo hæc videtur rupibus fixa fuisse, hic vero pedunculus constructus est ex multis setis instar setorum Porcinatorum, vel uti hic Gomuto est, ad aliquam partem longior ipsis cruribus, ubi autem foramini inponitur, solidus est & albus instar Calappi medullæ, sed tam firmiter inhæret, ut non facile sine ruptura evelli possit, interne nil reperitur quam tenuis & mollis nucleus instar Liplap teneræ Calappi nucis, quam Ternatenes volunt per formicas exedi, dicunt enim, si hoc Liplap computrescat, nucem multum perdere virtutis, an hoc verum sit, inquirendum est, nihil enim adhibent nisi simplex putamen, quod cum aqua supra porphyritim conteritur & propinatur, ipsi cunctas tribuentes virtutes, quæ supra de Coco Maldivensi enarrata sunt, cujus rei quam maxime tamen dubium, licet nil certi de iis producere possim, quum hæc nux ante paucos modo annos in notitiam venit. Potissimum per Soulanenses, circa quorum insulas plurimum reperitur, & in Ternatam venalis deferitur, quævis autem nux pro uno venditur imperiali, licet venditores octo vel decem sollicitare audeant.

Tabula Octuagesima prima

Celebrem exhibet *Cocum Maldivensem*, per bina foramina apertum, ut interna conspici possit medulla.

OBSERVATIO.

Augerius Clutius M. D. de hæc *Nuce Medica* totum Opusculum edidit *Amstelod.* 1634. in quarto inpressum, cujus Nucleus etiam meminit *Valentin.* in *Hist. simpl. Reform. libr. 2. cap. 17. pag. 224.* reliquosque auctores conlegit *S. Dale* in *Pharmacol. pag. 295.* ad *Cocum de Maldiva Officin.*

De eene helft aan de slinkze zyde was ook wat platter, als of by gedrukt was, aan de buiten zyde glad, als of ze lang gebandelt was, van couleur donker-bruin, schier als een gemeene Kalappus-dop, met eenige voetstapjes van ader-tjes, als of 'er een bolster omgelegen hadde.

De opgesneedene wierd van binnen ledig bevonden zonder water of pit, dog daar waren verscheide scherpe uitsteekende ribben of ruggen daar in, van dezelfde substantie en bardigheid als de schaal, daar kwam een zoete geurige vettigheid uit, gelyk zeker welruikende Olye *Minjac mony* genaamt, of gelyk de bloem van Pandang, welke eerst in 't derde jaar verslapte.

De Macassarzen verzekeren my, dat ze by bare grooten diergelyke vrugten, en van dezelfde fatsoen gezien hebben, werdende door de watermenschen Badjos aangebragt, van bare grooten met goud beslaan, en tot Pinang-dozen gebruikt, zy noemen ze *Denang taypa*, in 't Maleits *Sobat mangæ*, in 't Latyn *Compar mangæ*, in 't Duits de weerga van een Manga, en wijsten my ook niet te zeggen, dat eenig ander pit daar in gevonden werd, behalven de voornoemde ribben.

Nog een ander heb ik uit Ternaten gekreegen, smaller dan de voorgaande, en niet veel grooter dan een Manga, dog de twee binnenzyden waren wat plat of vlak, als of 'er drie vrugten tegens malkander gegroeit waren. Beneden was zy ook in twee beenen verdeelt, dewelke afgezaagt waren, en men kon van binnen aan de schaal diergelyke ribben voelen, gelyk aan de voorgaande, voorts van dezelfde substantie en couleur, en het zeggen van de Ternatenen continueert, dat ze zullen groejen omtrent het Eiland *Liffa Matola*, aan een onbekende boom onder water, diergelyken boom eenigzints beschreeven word in 't einde van 't volgende Hoofdstuk.

Dewyl ik nu naderhandervaren heb, dat de voornoemde *Compar mangæ* dikwils in de Molukse zee gevonden werd, en ook een Duits Officier dezelve op den Oost-strand van Celebes, omtrent Balante op strand door de zee uitgeworpen, gevonden heeft, zoo heb ik gelegentheid gekreegen dezelve naarder te beschryven, haar gedaante blyft als hier boven staat, dog men vindt 'er ook die smaller zyn, en de beenen digter by malkander hebben. Buiten zyn ze omgeven met een ruige wolagtige korste, gelyk de volgende *Coquinbo*, dog veel dunder, en laat zig ligt afschillen, wanneer de noot dadelijk glad werd.

In 't onderste gat, dat men tusschen de beenen ziet, steekt een steel, waar mede ze schynt op de klippen vast gezeten te hebben, dezelve steel is gemaakt van veele borstels als Varkens-borstels, of hier te land als Gomuto, nog een stuk weegs langer dan de beenen. Daar by in 't gaatje steekt, is by digter, en wit als *Calappus-pit*, dog steekt zoo vast, dat men het niet wel zonder breeken kan uitkrygen. Binnen vindt men niets dan een dun, en week pit, gelyk het Liplap van een jonge Kalappus-noot, 't welk de Ternatenen willen, dat men door de Mieren zal laten uit eeten, want ze zeggen, als dit Liplap daar in verrot, dat de Noot veel van bare kragt verliest, of ze daar in gelyk hebben, staat te onderzoeken. Immers zy gebruiken niets dan de enkele schaal, dewelke ze met water op een steen wryven, en indrinken, haer alle de kragten toeschryvende, dewelke boven van de groote Cocus de Maldiva verbaalt staan, waar aan ik zeer twyffele, en eger niets zekers daar van voortbrengen kan, dewyl deze Noot eerst voor weinige jaren in kennisse is gekomen. Meest door de Soulaneesen, omtrent weikers Eilanden zy meest gevonden, en in Ternaten te koop gebragt werden, het stuk voor een ryksdaalder, maar de verkoopers durven wel agt of tien ryksdaalder daar voor eischen.

De een en Tagtigste Plaat

Vertoont de vermaarde Maldivische Cocus-noot, door twee gaten geopent, op dat het binnenste merg of pit gezien kan werden.

AANMERKING.

Augerius Clutius, M. D. heeft een geheel Werkje over deze Indische Noot uitgegeven, te Amsterdam 1634. in quarto gedrukt. Van deze Noot maakt mede mentie *Valent.* in de *Hist. simpl. Reform. 2. boek, cap. 17. pag. 224.* en de overige Schryvers heeft aangehaalt *S. Dale* in zyn *Pharmac.* in quarto pag. 295. by de Cocus de Maldiva der Apotheken.